Kirsi-Maria Malmlund-Laakso, hallitussihteeri
Kaarina Tuokko, erityisasiantuntija
Sosiaali- ja terveysministeriö

Eduskunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta
StV@eduskunta.fi

Viite Vastine perustuslakivaliokunnan lausuntoon (HE 9/2023 vp - PeVL 1/2023 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevaksi lainsäädännöksi

Sosiaali- ja terveysministeriö arvioi tässä vastineessa vammaispalvelulain ja eräiden siihen liittyvien lakien voimaantulon lykkäämistä koskevasta lainsäädännöstä annetun hallituksen esityksen (HE 9/2023 vp) muutostarpeita perustuslakivaliokunnan lausunnon (HE 9/2023 vp - PeVL 1/2023 vp) perusteella.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä. Lausunnossa ei esitetä säätämisjärjestysehtoja.

Lapsia koskevien säännösten voimaantulo

Lausuntonsa kohdassa 11 perustuslakivaliokunta ilmaisee pitävänsä välttämättömänä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta selvittää, voiko lapsen oikeuksiin vaikuttava sääntely tulla voimaan vammaispalvelulain aikaisemmin kaavailtuna voimaantuloajankohtana tai muuna nyt ehdotettua olennaisesti aikaisempana ajankohtana.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että vammaispalveluja koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus on kokonaisuus, josta ei ole tarkoituksenmukaista erottaa osaa säännöksistä tulevaksi voimaan ennen uuden soveltamisalan säätämistä.

Ministeriön näkemyksen mukaan laista ei ole mahdollista erottaa osaa säännöksistä tulevaksi voimaan ennen uuden soveltamisalan säätämistä. Yleisesti ottaen lain soveltamisala määrittelee lain muiden säännösten soveltamista, mistä syystä säännöksiä ei lähtökohtaisesti voisi soveltaa ilman soveltamisalaa. Lapsia koskevien säännösten osalta tulisi muun muassa määritellä, kenellä on oikeus saada kyseisiä palveluja ja miten uuden lain mukaisten palvelujen soveltaminen käytännössä tapahtuisi nyt voimassa olevan, perusratkaisuiltaan erilaisen vammaispalvelulainsäädännön kehikossa. Nykyisin voimassa olevat lait ja uuden vammaispalvelulain mukaiset lapsia koskevat säännökset eivät lähtökohtaisesti ole sovitettavissa yhteen.

Erityisesti lapsia koskevia säännöksiä uudessa vammaispalvelulaissa ovat muun muassa 19 § (Lapsen asumisen tuki), 20 § (Lapsen mielipiteen selvittäminen päätettäessä lapsen asumisen tuesta kodin ulkopuolella), 21 § (Lapsen sivistykselliset oikeudet lapsen asuessa kodin ulkopuolella), 22 § (Esteettömän asumisen tuki) ja 24 § (lyhytaikainen huolenpito). Uuden vammaispalvelulain lasten oikeuksia vahvistava sääntely kiinnittyy kuitenkin kiinteästi koko uudistuskokonaisuuteen eikä ole yhtäältä tarkkarajaisesti erotettavissa tai toisaalta voimassaolevaan lainsäädäntöön siirrettävissä.

Kaikki uuden vammaispalvelulain lapsia koskevat säännökset eivät koske ainoastaan lapsia. Esimerkiksi lapsen asumisen tukea koskevan lain 19 §:n säännökset täydentävät lain 18 §:n eli asumisen tuen säännöksiä. Jos asumisen tuki ei tule voimaan, on vaikea nähdä, että sitä täydentävät säännökset voisivat tulla voimaan. Sama koskee lapsen mielipiteen selvittämistä ja lapsen sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa sääntelyä, jotka niin ikään kytkeytyvät asumisen järjestämistä koskeviin säännöksiin. Lyhytaikainen huolenpito, joka on esimerkiksi lapsiperheiden jaksamisen kannalta tärkeä palvelu, koskee kuitenkin kaikenikäisiä vammaisia henkilöitä. Vammaiset lapset voivat saada yksilöllisen tarpeensa mukaan monipuolisesti uuden vammaispalvelulain mukaisia palveluita, eli myöskään lapsen oikeuksien näkökulmasta vain tiettyjen heitäkin koskevien säännösten saattaminen voimaan ei muodostaa selkeää kokonaisuutta, jolla kaikki vammaisen lapsen tarvitsemat palvelut jatkossa turvattaisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että vammaispalvelut järjestetään vammaisille lapsille voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti ennen uuden vammaispalvelulain voimaantuloa. Nykyisin voimassaolevaa lainsäädäntöä sovelletaan perus- ja ihmisoikeusmyönteisesti. Lapsen oikeuksia ei esityksellä heikennetä nykyisestä, vaan hyväksyttyjen parannusten voimaantuloa siirretään vuodella ja kolmella kuukaudella. Vammaisille henkilöille ja heidän läheisilleen voimaantulon siirtämisestä aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia lieventää osittain hallitusohjelmakirjaus, jonka mukaan syksyllä 2023 käynnistetään määräaikainen ohjelma, jossa panostetaan lasten ja nuorten neuropsykologisten häiriöiden kuntoutukseen ja kuntoutuspalveluihin Kelan harkinnanvaraisen kuntoutuksen kautta, kunnes uusi vammaispalvelulaki on saatu voimaan. Tällä pystytään osaltaan korvaamaan sitä, että hyväksytyn vammaispalvelulain mukaisten lapsia koskevien säännösten voimaantulo siirtyy.

Mainittujen seikkojen valossa ministeriön näkemyksen mukaan ei ole mahdollista esittää sellaisia säännösmuutoksia, joilla osa lain säännöksistä voisi tulla voimaan aikaisemmin kaavailtuna voimaantuloajankohtana tai olennaisesti aikaisempana ajankohtana ennen tarkennetun soveltamisalan säätämistä. Lasten oikeuksien kannalta oikeudellinen tilanne voisi viime kädessä kiireellisyydestä johtuen jopa huonontua.

Hallitussihteeri Kirsi-Maria Malmlund-Laakso